

О. М. Ігнатова, м. Вінниця, Україна / O. Ihnatova, Vinnytsia, Ukraine
А. І. Безуглий, м. Вінниця, Україна / A. Bezygli, Vinnytsia, Ukraine
С. О. Гусев, м. Вінниця, Україна / S. Husev, Vinnytsia, Ukraine
К. А. Поселецька, м. Вінниця, Україна / K. Poseletska, Vinnytsia, Ukraine
ignatova.lena@ukr.net

АКАДЕМІЧНІ МОБІЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ В РАМКАХ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. У статті описано стан розвитку академічної мобільності викладачів і студентів закладів вищої освіти. Розглянуто можливості міжнародних навчальних програм, які забезпечують академічну мобільність в освітній сфері. Академічна мобільність висвітлено як важливий аспект інтеграційних тенденцій в системі вищої освіти України в рамках участі в Болонському процесі. Аналіз проблеми передбачає осмислення й інтерпретацію поняття академічної мобільності як основної складової сучасних освітніх тенденцій і пріоритетів, а також розгляд практичного досвіду реалізації академічної мобільності на прикладі конкретних провідних закладів вищої освіти України, їх міжнародної співпраці в сфері науки та освіти. Стверджується, що інтернаціоналізація інституційного освітнього простору зумовлюється визначенням міжнародної стратегії на рівні навчального закладу. До внутрішніх факторів відносять місію університету, повагу до його культурних та історичних традицій, оцінювання академічних програм, якість викладацького складу, організаційну структуру закладу. Зовнішні фактори охоплюють престижність і репутацію закладу на міжнародній арені.

Ключові слова: академічна мобільність, індивідуальні можливості, місія університету, інтернаціоналізація, міжнародна співпраця, якість навчання, підвищення кваліфікації, система вищої освіти.

ACADEMIC MOBILE OPPORTUNITIES FOR THE FRAME OF THE MISSION OF THE HIGH INSTITUTION

Abstract. *The current article analyzes students' and researchers' academic mobility. The main emphasis in this research is done on the EU programs that support academic mobility for the EU and non-EU nationals in the member countries. At the end, some challenges for academic mobility of students from Ukraine are reviewed. The article describes the state of academic mobility of teachers and students of higher education institutions. The possibilities of international curricula that provide academic mobility in the educational sphere are considered. Academic mobility is highlighted as an important aspect of integration tendencies in the system of higher education of Ukraine within the framework of participation in the Bologna process. The analysis of the problem involves understanding and interpreting the notion of academic mobility as the main component of modern educational trends and priorities, as well as consideration of practical experience in the implementation of academic mobility on the example of specific leading Ukrainian higher education institutions, their international cooperation in the field of science and education. It is confirmed that the internationalization of the institutional educational space is determined by the definition of an international strategy at the level of an educational institution. Internal factors include the mission of the university, respect for its cultural and historical traditions, the evaluation of academic programs, the quality of the teaching staff, and the organizational structure of the institution. External factors encompass the prestige and reputation of the institution on the international scene.*

The conclusion summarizes key points and provides recommendations for further policy development to strengthen academic mobility and make it a significant contributor to academic excellence of the European educational sphere.

Key words: *academic mobility, individual opportunities, university mission, internationalization, international cooperation, quality of training, advanced training, the system of higher education.*

Постановка проблеми. Заклади вищої освіти є частиною суспільства, і вони виконують свою соціальну, культурну та етичну роль для сталого розвитку суспільства. Міжнародна місія університетів ставить за мету зробити свій внесок у активну співпрацю з закладами вищої освіти інших країн. Міжнародна академічна мобільність - це один з найефективніших шляхів розвитку освітніх можливостей на індивідуальному рівні. Студенти і викладачі беруть участь в програмах мобільності та відкривають шлях до якісних освітніх і дослідницьких курсів і програм. Вони отримують не тільки нові знання, але й безцінний досвід. Інтернаціоналізація інституційного освітнього простору зумовлюється визначенням міжнародної стратегії на рівні вищого навчального закладу. До внутрішніх факторів відносять місію університету, повагу до його культурних та історичних традицій, оцінювання академічних програм, якість викладацького складу, організаційну структуру закладу. Зовнішні фактори охоплюють престижність і репутацію закладу на міжнародній арені, визначення тенденцій розвитку закладу й можливостей їх реалізації на міжнародному ринку, оцінювання конкурентоспроможних можливостей закладу [5, с.157].

Аналіз актуальних наукових досліджень і публікацій. Вивчення окремих аспектів академічної мобільності в Україні займалися такі знані науковці, як В. Кремень, В. Луговий, М. Степко, Я. Болюбаш, Н. Лазаренко, О. Співаковський та інші. Дослідження сутності процесу академічної мобільності стало предметом вивчення широкого поля зарубіжних науковців, а саме: Б. Вехтер, У.Тайхлер, Л. Пурсер, Ч. Шнеллео, С. Гарбен, та інші. З точки зору умов інтернаціоналізації вищої школи міжнародну академічну мобільність вивчали в наукових працях А. Бьома, С. Курбатова, М.Фоларі, С.Джонса, Н.Кемпа, Д.Міреса, Д.Піерса, К.Ван Кутера, М. Стола, Х. Де Йонга, Яна Р. Добсона, Дірка Ван Дама та ін. Вагомий внесок у дослідження феномену академічної мобільності привнесли праці В. Андрущенка в яких автор глибоко розкриває проблеми реалізації ідей академічної мобільності в Україні та світі. Особливості студентської академічної мобільності є предметом наукового пошуку В. Астахової, С. Вербицької та ін.. Академічну мобільність як засіб інтеграції з міжнародним освітнім простором вивчають В. Лісовий, І. Завгородній та ін.. [6].

Узагальнення існуючого доробку, як і його критичний аналіз дає змогу осмислити зазначену проблематику, виокремити положення, які можуть мати значення для практики реалізації академічної мобільності викладачів і студентів України.

Метою статті є описати стан розвитку академічної мобільності викладачів і студентів у ЗВО та ідентифікувати специфіку міжнародних навчальних програм, що забезпечують академічну мобільність у європейській освітній сфері.

Виклад основного матеріалу. Насамперед вважаємо за доцільне зазначити, що інтернаціоналізація освіти є одним із чинників становлення глобального простору вищої освіти й класифікується як зовнішня (міжнародна академічна мобільність) і внутрішня (впровадження світових стандартів, інтернаціоналізація навчальних курсів, міжкультурних програм тощо).

На думку Курбатова С., «інтернаціоналізація є, якоюсь мірою, "порожньою" концепцією, адже реальне наповнення цього процесу відбувається тут і зараз. В сучасному швидкоплинному світі теоретичні конструкції надто відстають від процесів, які відбуваються, що ставить глобальне питання радикальної зміни самих фундаментальних

основ когнітивного поля людства» [3, с.98].

Мобільність науковців для дослідницьких цілей, мабуть, більш широко поширена. Хоча академічна мобільність вимагає сильних стимулів і сприятливого ставлення закладу освіти, мобільність для виконання досліджень обумовлена потужною внутрішньою мотивацією індивідуального дослідника. Загалом, спосіб сприяння мобільності академічних кадрів для навчальних цілей, здається, пов'язаний з викладанням навчальних завдань з метою підвищення їх привабливості [4].

У цілому, мобільність базується на програмах ERASMUS як на флагманську діяльність. Програма отримала від України в 2018 році 414 заявок на проекти по мобільності, з них отримали грант лише 270 проектів. Загальна кількість учасників становить 3004 особи. Більшість періодів на викладання за кордоном за програмою ЕРАЗМУС триває 5 робочих днів, що дає обмежену користь зацікавленим науковцям та закладу, який приймає мобільних викладачів.

Передбачається, що у якості індикатора інтернаціоналізації, мобільність викладачів повинна розглядатися ґрунтовно. Період навчання за кордоном для окремого вченого переважно є цінним для особистого і, тим більше, професійного розвитку. Співробітники отримують нові мовні та культурні компетенції, але вони також отримують користь від вивчення інших методів навчання і, можливо, іншої концепції свого предмета. Вони також будуть продовжувати свою наукову кар'єру в тій мірі, в якій дослідження є частиною завдання. Для навчального закладу період навчання за кордоном може бути оцінений в основному як період професійної підготовки. Заклади вищої освіти, які беруть участь у міжнародному процесі оцінки якості ACA's International Quality Review Process (IQRP), мають спеціальну політику щодо мобільності викладачів, в основному її запроваджують з метою наздогнати сучасний стан викладання дисциплін на міжнародному рівні, починаючи з академічної компетентності в певній галузі до мовних і дидактичних здібностей. Для закладу, що приймає іноземні викладачі дають можливість обмеженої «віртуальної мобільності» для студентів.

Існують аргументи, що мобільність викладачів є економічно ефективним способом забезпечення міжнародного виміру освіти, ніж мобільність студентів. Це, мабуть, перебільшено. Ефект загального занурення в інше культурне, мовне та академічне середовище, яке забезпечується навчанням за кордоном, не може бути повністю замінено підходом «рухати викладача». Проте мобільність академічних кадрів може явно бути потужним внеском у інтернаціоналізацію освітнього забезпечення у закладах вищої освіти.

Важливого значення набуває те, що як і в будь-якій іншій сфері діяльності, досягнуто консенсусу щодо мінімальних стандартів якості щодо мобільності науковців. Одним з найважливіших факторів у цьому відношенні, як для зацікавленого академіка, так і для приймаючого закладу, є змістовна інтеграція навчання, що забезпечена у навчальних планах та потребах. Це може означати, що викладач по програмі академічної мобільності буде викладати курси, які є частиною навчального плану приймаючого університету, або той курс, що він пропонує прочитати, у будь-якому випадку становитиме важливе доповнення до цієї навчальної програми. Навчальні курси мають бути з кредитами. Старий тип викладання за кордоном, де іноземний вчений викладав свій предмет для хобі, незалежно від потреб закладу вищої освіти та студентів, більше не є серйозною опцією з огляду на сучасний стан інтернаціоналізації.

Слід додати, що заклади вищої освіти мають впроваджувати активну політику, спрямовану на сприяння академічної мобільності як своїх викладачів, так і закордонних вчених, які відвідують заклади. Мобільність, яка підтримується ключовим напрямом діяльності програми ЕРАЗМУС, надає наступні переваги для викладачів і студентів:

- покращення якості навчання;
- збільшення можливостей для працевлаштування та перспектив кар'єрного росту;
- підвищення ініціативності та підприємницького потенціалу;
- підвищення самооцінки та самовдосконалення;
- покращення знання іноземної мови;
- покращення міжкультурної обізнаності;
- активніша участь у житті суспільства;
- покращення обізнаності щодо проекту з Європою та цінностей ЄС;
- мотивація взяти участь у (формальному/ неформальному) навчанні або професійній підготовці після навчання за кордоном [7].

Мобільність надає такі переваги для працівників, молодіжних працівників та викладачів у сфері освіти, професійної підготовки і молоді:

- підвищення професійної кваліфікації (викладання, навчання, робота з молоддю тощо);
- краще розуміння існуючих практик, реформ і систем у сфері освіти, професійної підготовки та молоді в інших країнах;
- розвиток потенціалу для запровадження змін в умовах реформ та міжнародної співпраці освітніх

організацій;

- краще розуміння взаємозв'язків між формальною та неформальною освітою, професійно-технічною освітою та ринком праці;
- покращення якості роботи та іншої діяльності на користь студентів, стажерів, учнів, школярів, дорослих, молодих людей та волонтерів;
- краще розуміння та сприйняття соціальної, лінгвістичної та культурної різноманітності;
- збільшення можливості відповідати потребам людей із обмеженими можливостями;
- збільшення підтримки та заохочення до навчання за обміном;
- збільшення можливостей у професійному та кар'єрному рості;
- покращення знання іноземної мови;
- поява мотивації та задоволення у щоденній роботі [7].

Звісно, організована закладами вищої освіти індивідуальна академічна мобільність студентів передбачає, що періоди навчання можуть бути здійснені студентом в університетах закордоном, і зарахуються відповідним чином. Така практика і нормативні документи, що її регламентують, свідчитимуть про розвиток академічної мобільності. Крім того, передбачається, що рівні (в європейських термінах - «цикли») навчання теж можуть проходитися студентом в різних університетах, і видача європейського додатка до диплома повинна свідчити про включення українських закладів вищої освіти у цей процес.

Відповідно до постанови №579 Кабінету міністрів України від 12 серпня 2015 року про «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» вона поділяється на:

- внутрішню академічну мобільність – академічна мобільність, право на яку реалізується вітчизняними учасниками освітнього процесу у вищих навчальних закладах (наукових установах) – партнерах в межах України;
- міжнародну академічну мобільність – академічна мобільність, право на яку реалізується вітчизняними учасниками освітнього процесу у вищих навчальних закладах (наукових установах) – партнерах поза межами України, а також іноземними учасниками освітнього процесу у вітчизняних вищих навчальних закладах (наукових установах) [8].

Слід акцентувати увагу на тому, що на шляху до інтернаціоналізації вищої освіти Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (далі ВДПУ імені Михайла Коцюбинського) здійснює входження в міжнародну систему освіти і науки на засадах „Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”, затвердженою урядом України, здійснює імплементацію «Положення про відділ міжнародних зв'язків», а також реалізовує зазначені пріоритети у Концепції розвитку ВДПУ. Даний заклад вищої освіти перебуває на шляху інтернаціоналізації усіх сфер своєї діяльності, здійснюючи практичне прилучення до єдиних вимог, критеріїв та досвіду науково-освітньої роботи провідних освітніх закладів Англії, США, Канади, Франції, Німеччини, Польщі, Румунії Словаччини, Китаю та інших країн закордону. Відповідно визначено наступні місії університету:

- здійснення вагомого складу у суспільний розвиток через дослідження, генерування і поширення нових знань;
- формування творчої особистості майбутнього вчителя задля розвитку українського суспільства;
- надання елітарної освіти для забезпечення сталого розвитку України;
- зміцнення освітньо-професійного потенціалу держави шляхом підготовки нового покоління фахівців і наукового супроводу реформ [2].

Крім того, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського розпочав активну діяльність щодо налагодження та розвитку міжнародних зв'язків із закордонними університетами ще з 90-х років після здобуття Україною незалежності. З того часу і по сьогодні пріоритетним напрямком розвитку кожного факультету і кафедри є міжнародне співробітництво. Вінницький педуніверситет гордиться такими досягненнями у сфері міжнародної співпраці:

- наявністю численних угод про співпрацю з провідними університетами Європи та Америки;
- розвитком міжнародного студентського співробітництва: за сприянням адміністрації університету встановлені навчальні, культурні та спортивні зв'язки між органами студентського самоврядування Вінницького педуніверситету та такими ж організаціями інших країн.
- активним співробітництвом із викладачами та співробітниками іноземних ВНЗ: щороку працівники педуніверситету мандрують за кордон для участі у різноманітних наукових конференціях та семінарах, для виконання спільних міжнародних проектів, у межах культурного та спортивного обміну та для проходження стажувань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наша головна теза полягає в тому, що існуючі академічні можливості можна покращити, спираючись на передові практики. Необхідно додаткове дослідження для оцінки впливу міжнародних програм на студентів, науковців та закладів, що беруть участь. У цьому контексті перспективними є подальші дослідження впливу мобільності студентів та науковців на якість та візію європейської освітньої сфери та формування освітньої політики та розвитку освітнього ринку.

Розділ 4   Психолого – педагогічні засади впровадження сучасних інформаційних технологій і методик навчання студентської молоді у закладах вищої освіти

У перспективі наступних років передбачається реалізація задекларованих завдань щодо покращення рівня міжнародної співпраці до рівня сучасного європейського університету, що у свою чергу об'єктивно підвищить потенціал ЗВО та професійність співробітників.

Список використаних джерел

1. Андрющенко В., Молодиченко В. Академічна мобільність: проблема реалізації в Україні і в світі. *Вища освіта України: теоретич. та наук.-методич. часоп.* 2010. №1. С. 34-42.
2. Аарна О., Гудонієне Д., Гузар О. Роль університету у розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади. / за заг. ред. С. Калашнікової. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 100 с.
3. Курбатов С. Alma mater XXI сторіччя: в пошуках ідеї університету, адекватної сьогоденню. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць.* Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 26. – С. 92-101.
4. Лазаренко Н. Стратегія розвитку академічної мобільності студентів і викладачів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Київ-Вінниця: «ТОВ фірма «Планер». 2018. Випуск 50. С.25-30.
5. Луговий В., Таланова Ж. Світоглядні пріоритети гуманізації вищої освіти: монографія . К.: Інститут вищої освіти НАПН України. 2017. 229 с.
6. Свириденко Д. Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія / Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. 2014. 289 с.
7. Шитікова С., Крайнік П. Еразмус + Керівництво до програми. Version 3. 2018. 429 с.
8. Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність: постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579 <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248409199>